

10. Sanajärjestys

Sanajärjestys on lauseen konstituenttien keskinäinen järjestys.

Päätyypit:

- 1) Subjekti edeltää verbiä: **SV(P/A/P):** *Isäni rakentaa talon kalliolle.* (transitiivinen)
Pallo meni rikki.
- 2) Subjekti on verbin jäljessä: **AVS:** *Pihalla leikkii lapsia.* (eksistentiaalilause)
Mikolla on uusi auto. (omistusrakenne)
Hänestä tulee tutkija. (tulorakenne)
- 3) Subjektittomia lauseita: **OV, AV(P/A):** *Minua kuvottaa.* (kokijalause)
Asialle kävi ikävästi. (kokijalause)
Ulkona sataa rankasti. (meteorologinen)
Jäseniä järjestöön kuului kymmenkunta.
(kvanttori)

Adverbiaalit ovat ongelmallisia, koska niitä on useampia. Vapaat adverbiaalit ovat liikkuvampia.

Suora:

- Väitelause: *Kaisa lukee unkaria ahkerasti.* **SVO**
Kaisa on suomalainen. Kaisa ei ole unkarilainen.
- Kysymyslause: a) *Kuka tuo poika on?* **Kysymys SV**
Millainen kaupunki Helsinki on?
- Epäsuora:** b) *Onko asema uusi?*
Oletteko te usein täällä?
- Kieltolause: *Me emme ole täällä niin usein.* (suora)
Emme me ole täällä niin usein. (epäsuora)
Eikö tuo juna ole nopea? (epäsuora)

Fokus: tuttu (teema) – uusi (reema)

- 1) Kirjoitettuna: *-pA, -kin* (liitepartikkeli), *juuri, vain* (partikkeli)
- 2) Puheessa: prosodia
- 3) Fokusoitu konstituentti: lauseen alussa tai lopussa
  - a) *Antti näkee Kaisan kadulla joka päivä.*
  - b) *Kaisan Antti näkee kadulla joka päivä. ~ Antti näkee kadulla joka päivä Kaisan.*
  - c) *Kadulla Antti näkee joka päivä Kaisan.*
  - d) *Joka päivä Antti näkee Kaisan kadulla.*
  - e) *Kaisan näkee kadulla joka päivä Antti.*
  - f) *Näkeekö Antti Kaisan kadulla joka päivä?*
Kaisanko Antti näkee kadulla joka päivä?
Anttiko näkee Kaisan kadulla joka päivä?

Attribuutti on pääsanan edessä: *uusi talo, kaksi taloa, Kaisan talo*

Titteli päinvastoin: *Kaisa Ketola, opiskelija Antti Virtanen, Hotelli Marski, ravintola Budapest*

Kongruenssi liittää yhteen attribuuttirakenteen, mutta järjestys voi hajota:

Aika moneen Etelä-Amerikan ja Afrikan maahan ei vielä voi lentää suoraan.

Terveisiä kaikille perheesi jäsenille.

Teema:

Teemattomat lauseet: verbin edellä ei ole nominaalijäsentä, verbilauseet:

1) Nominaalijäsentä voi asettaa teemaksi ja se on tällöin ennustettavissa *vettä, minua, minä.*

Sataa.

Hävetkää.

Tulen.

2) Modaaliset syyt vaikuttavat: imperatiivi, kysymys ja vastaus:

Varokaa koiraa!

Saako täältä postimerkkejä?

Saa täältä postimerkkejä.

3) Rakenteellinen syy:

Asennetaan taloon sähkölämmitys. > Taloon asennetaan sähkölämmitys.

4) Subjektin lykkäys:

On luonnollista, että humanisti ei ymmärrä luonnontietelijää. (sivulause)

Topikaalistaminen:

Suomi on SVO-kieli. Verbin edelle voi kuitenkin sijoittua yksi tai useampiakin adverbiaaleja ilman, että alkuasemaisuus johtuisi temaattisista syistä:

Vanhoissa suomalaisissa hölmöläissaduissa päähenkilöinä saattoivat esiintyä hölmöläiset, sysmäläiset, Viipurin miehet jne.

Konstituentteja, jotka eivät ole teemana (ajan ja tavan adverbiaalit) pidämme siis topikkeina.

Viskurilaki on pyrkimys sijoittaa kevyet konstituentit verbin edelle ja raskaat lauseen loppuun: ekstrapositiosääntö sijoittaa subjektin lauseen loppuun (varsinkin yhdyslauseissa):

Loput sai opetusministeri, jonka toimialaan tuli mm. peruskoulu ja korkeakoululaitos.

*

- Suomi on siis SOV-kieli tai SVX-kieli (X= muu kuin subjekti) (60%)
- OVS ei ole harvinainen transitiivilauseissa:
  - tekstuaalinen tematisointi
  - subjektin lykkäys
  - passiivisissa ja geneerisissä lauseissa ei ole subjektia
  - 1., 2. persoona on elliptinen
- Tematiikan aiheuttama subjektiloppuisen (X)V(X)S-järjestyksen huomattava osuus (15%), subjektin poistosta johtuva
  - VX-järjestys (10%)
  - XV-järjestys (8%)